

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

ВАСИЛЕНКО ІРИНА ВІТАЛІЇВНА

УДК: 37.034:37.3:398

**ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ
САМОВРЯДУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
КАНАДИ**

13.00.07 - теорія і методика виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті проблем виховання Академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Приходько Микола Іллч,
Мелітопольський державний педагогічний
університет ім. Б. Хмельницького,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лаприченко Наталія Миколаївна,
шведський лабораторії порівняльної
педагогіки Інституту педагогіки
АПН України,

кандидат педагогічних наук, доцент
Григоруканський Юрій Іванович,
заступник директора Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти Міністерства освіти
і науки України

Захист відбудеться „___” _____ 2009 р. _____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26 454.01 в Інституті проблем виховання АПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту проблем виховання АПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розіслано _____ 2009 р.

Кандидат секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Масол

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виховання в молоді громадянськості, відд:Н^{ст1} справі вітчизняного державотворення, залучення юнаків і дівчат до реаж?^{тор} суспільного життя нині визнані проблемами загальнонаціонального масштабу-

У Державних національних програмах „Освіта” („Україна ХХІ століття”), „Національній програмі патріотичного виховання і роіВДян, розвитку духовності”, Законах України „Про освіту”, „Про вищу оС³¹У”. Національній доктрині розвитку освіти України як стратегічні **визначарТМ*** завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомленн^{1 * * *} свого громадянського обов'язку, формування культури демократії.

Актуальність громадянського виховання особистості зумовляється процесом становлення України як єдиної політичної нації. В умовах поліетнічної держави воно покликане сприяти цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Компетентність й відповідальність молодих громадян сприятиме формуванню в Україні громадянського суспільства, яке пере^{б¹⁴} трансформацію правової, моральної культур особистості, розвиток наці онльної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Таке суспільство функціонує на засадах гуманізму, свободи, реальної дії :^{кон}У - одного для всіх, соціальної справедливості, міжетнічної злагоди, гаіантує умови для зростання добробуту народу.

Утвердження демократичних засад безпосередньо пов'язані і³ самоврядуванням в усіх сферах суспільства, надто у закладах вищої еС¹¹¹> оскільки воно є одним із найефективніших засобів виховання громадянс¹¹¹ молоді. За положеннями Болонської декларації студентське самоврядування за своїми функціями розглядається як своєрідний „барометр” соці^{льно-} економічного і політичного стану суспільства, як важливий фактор роФ¹¹У громадянського суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення¹ них навичок управлінської та організаторської роботи, формування майбутньої інтелектуальної еліти. Особливо наголошується, що без розв'язання пр¹⁰⁰⁰⁰ студентського самоврядування не можна вибудувати європейську якість С¹¹¹гги, готувати конкурентноспроможних фахівців і свідомих громадян.

Вагомий внесок у дослідження громадянських якостей особи<¹¹¹> обґрунтування закономірностей, принципів, змісту, технології п¹Ц¹¹У виховання, трансформації суспільних цінностей в особистісні надання зроблено вітчизняними вченими: І. Д. Бехом, В. І. Бондарем, М. І. Боришев¹¹¹¹. Ю. І. Завалевським, І. А. Зязюном, П. Р. Ігнатенком, О. В. Киричуком, **ОЛ** Кононко, В. М. Оржеховською, В. О. Сухомлинським, О. В. Сухомлин¹¹⁰. І. Г. Тараненко, М. І. Приходиш, К. І. Черною та ін. Однак, європейський вибір України зумовлює необхідність критичного осмислення і творчого застосування досвіду європейської і світової спільноти життя в демократичній деР¹¹¹¹> виховання та соціалізації молоді в умовах глобалізації.

Процес розбудови суверенної, незалежної, правової, демократичної, соціальної держави актуалізував пошуки вітчизняних дослідників у галузі зарубіжної теорії і практики виховання громадянськості особистості. Зокрема розглядалися проблеми виховання громадянськості учнівської молоді в школах Франції у контексті Європейської інтеграції (О.В. Алексєєва), соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи (Н.М. Лавриченко), модернізації вищої школи у сучасній Франції (О. А. Бочарова), виховання толерантності у старшокласників середніх загальноосвітніх ліцеїв Франції (О.С. Матієнко), професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи в другій половині ХХ ст. (Л.П. Пуховська), розвитку теорії вільного виховання у вітчизняній і зарубіжній педагогіці кінця ХІХ - першої половини ХХ століття (А.М. Растрігіна), розвитку мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини ХХ ст. (О.Ю. Кузнецова), філософії виховання західної цивілізації в епоху Просвітництва (Л.Ц. Ваховський).

Особливу увагу української педагогічної науки і практики привертають ті країни, які досягають значних успіхів у розбудові громадянського суспільства з притаманними йому свободою, демократією, відкритістю, спрямованістю на прогресивний поступ. Важливого значення набуває для України вивчення сучасних ефективних технологій виховання громадянина в зарубіжних країнах, зокрема в Канаді, оскільки там, як і у нас, процеси націєтворення ускладнювались міжетнічним протистоянням, проблемами визнання і введення державної двомовності.

Національне відродження України, її інтеграція до європейського та світового співтовариства вимагають переосмислення і нових оцінок щодо канадського громадянського виховання. Українська педагогічна наука має так переосмислити, засвоїти та впровадити у вітчизняну практику перспективні аспекти канадського досвіду громадянського виховання особистості, щоб, не втративши своєї національної специфіки й історичних надбань, надолужити прогаяне у безпрецедентній прогресії.

Натомість аналіз зарубіжної і вітчизняної педагогічної літератури й дисертаційних досліджень дав змогу констатувати, що такі питання громадянського виховання канадських студентів, як історія, теорія, тенденції, генезис, етапи становлення системи формування громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади ще не були предметом спеціального дослідження.

Відтак, недостатня розробленість означеної проблеми у вітчизняній педагогіці та важливість урахування досвіду зарубіжної теорії та практики у процесі вдосконалення виховної системи вищих навчальних закладів України зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **„Виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади“**.

Дослідження є складовою науково-дослідної теми лабораторії

морального та етичного виховання Інституту проблем виховання АПН України „Виховання гуманістичних цінностей школярів“ (номер державної реєстрації 0105 У 000150), а також науково-дослідної теми кафедри управління і соціальної педагогіки Запорізького національного університету (номер державної реєстрації 23/97 0197 У12780). Тему дослідження затверджено науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 4 від 20 листопада 2003 року) та узгоджено з Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол №1 від 27 січня 2004 року).

Мета дослідження полягає у висвітленні теорії і практики виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади; здійсненні порівняльного аналізу з реаліями України та виявленні можливостей впровадження перспективних аспектів канадського досвіду у діяльність вітчизняних вищих навчальних закладів.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Розкрити історичну ретроспективу феномена громадянськості в зарубіжних і вітчизняних дослідженнях.

2. Розкрити основні етапи становлення системи виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади засобами самоврядування.

3. Виявити особливості сучасного стану виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади засобами самоврядування у умовах глобалізації та мультикультуралізму.

4. Здійснити порівняльний аналіз змісту, форм і методів виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади і України засобами самоврядування.

5. Вивчити позитивні здобутки канадського науково-практичного досвіду та можливості їх творчого застосування в системі вищих навчальних закладів України з виховання громадянськості студентів засобами самоврядування.

Об'єкт дослідження - процес виховання громадянськості студентів у вищих навчальних закладах Канади.

Предмет дослідження: становлення системи виховання громадянськості студентів у вищих навчальних закладах Канади засобами самоврядування.

Теоретичну основу дослідження складають ключові положення у яких розкриваються:

- закономірності процесу громадянського виховання та соціального розвитку особистості як громадянина, який відповідає критеріям громадянськості (Б.Г. Ананьєв, І.Б. Бех, І.А. Зязюн, І.С. Кон, М.В. Левківський, А.В. Мудрик, В.М. Оржеховська, О.В. Сухомлинська, В.О. Сухомлинський, КІ. Чорна, Р. Алехандро, Г. Бенг, Дж. Броді, Є. Дорелл, Є.Ф. Енжін, Н. Стивенсон, Дж. Локк, Е. Мінерва Вайт та ін.);

- положення філософії сучасної освіти в Канаді (В. Андрущенко, В.

Крмень, Р. Харрис, Є. МакКиллоп, Т. Швейцер, Р. Крокер, Г. Джилис, П. Сибари та ін.);

- історико-педагогічна та соціологічна концепції розвитку системи виховання громадянськості (Є. Ванденберг, Дж. Бюрстин, Енжін Ісін, Д. Класмаєр, В. Кимлічка, Т. Маршал, П. Рейзенберг, С. Доррел, Л. Мейсі та ін.);

- форми та методи участі студентів в самоврядуванні вищих навчальних закладів Канади (МакГресс, Дж. Ерлі, Є. МакКиллоп, Врум Ф. Кінгс, Пол Акселрод, Г. Джон, Дж. Броді, Г. Бенг, Дж. Бюрстин, Т. Пайн, Мерсер Колін та ін.);

- концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (О.В. Сухомлинська, М.И. Боришевський, І.Г. Тараненко, С.Г. Рябов, Чорна К.І.), Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (С.У. Гончаренко, В.Ф. Новосельський, В.М. Оржеховська, В.Г. Постовий, Л.О. Хлебнікова, К.І. Чорна), Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Закон України „Про вищу освіту”, „Про виховання дітей та молоді”, Проект Закону України про студентське самоврядування в Україні тощо.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та завдань, визначених на різних етапах наукового пошуку, було використано такі методи: *теоретичні*: загальнонаукові методи дослідження реальної дійсності - аналіз і синтез; порівняльно-історичний метод, який дозволяє порівнювати, зіставляти соціально-педагогічні явища, виявляючи їх подібність і відмінності; структурний метод, що дає змогу розглядати розвиток процесу виховання громадянських якостей студентів засобами самоврядування, виокремлюючи його основні структурні складові; узагальнення теоретичних даних; вірогідність вибірки фактів на глобальному, регіональному та національному рівнях; *емпіричні*: обговорення, бесіди, діалог, інтерв'ю, спостереження.

Наукова новизна дослідження: *вперше* проаналізовано розвиток теорії і практики виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади; досліджено етапи становлення канадської системи громадянського виховання молоді: релігійно-світоглядний, культурно-спортивний, військово-патріотичний, громадсько-професійний, національний, глобалізаційний; конкретизовано і уточнено сутність поняття „громадянськість”, а також розкрито зміст, форми і методи виховання цього феномена у студентів Канади в умовах мультикультуралізму; проведено порівняльний аналіз становлення громадянськості студентів засобами самоврядування Канади й України; визначено шляхи та педагогічні умови впровадження перспективних аспектів канадського науково-практичного досвіду в систему вищої педагогічної освіти України; дістало подальшого розвитку дослідження проблеми громадянськості у вітчизняній педагогічній літературі.

Практичне значення дослідження полягає в розробці та впровадженні

у практику роботи вищих навчальних закладів України навчального курсу „Громадянське виховання студентів засобами самоврядування (зарубіжний досвід)”. Основні положення, результати та висновки можуть бути використані у процесі розробки спецкурсів і проведенні семінарів як у підготовці майбутніх учителів, так і в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Це розширить існуючий арсенал сучасних форм і методів виховання громадянськості української студентської молоді засобами самоврядування у вищих навчальних закладах, поліпшить якість виховної роботи.

Теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, впроваджено у навчально-виховний процес Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 317 від 11.12.2006р.), Запорізького національного університету (довідка 01-09/1744 від 03.12.07), Запорізького педагогічного коледжу (довідка № 318 від 15.12.2006р.) Нікопольського інституту Запорізького національного університету (довідка № 407 від 19.12.2007).

Особистий внесок дослідника у статті „Громадянськість як соціальна цінність самоуправління студентів у вищих навчальних закладах Канади”, опублікованій у співавторстві з М.І. Приходько, автором розкрито досвід громадянського виховання студентської молоді Канади та можливості його застосування в педагогічній практиці вищих навчальних закладів України.

Апробація результатів дослідження проводилась шляхом обговорення основних положень та результатів на міжнародних і Всеукраїнських конференціях „Перспективи розвитку соціально-гуманітарних наук у класичних університетах: соціологія, психологія, педагогіка” (м. Київ, 2004); Міжнародній науково-іфактичній конференції „Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи” (м. Херсон, 2006); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Культурно-ціннісні витоки сучасного виховання особистості” (м. Київ, 2006); Всеукраїнській науково-методичній конференції „Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності” (м. Мелітополь, 2006); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Особливості управління сільською школою на сучасному етапі розвитку суспільства” (м. Мелітополь, 2007); III Міжнародній науково-практичній конференції „Антропологізм в освітніх стратегіях і практиках сучасності: пошуки пріоритетів” (м. Запоріжжя, 2008); на звітних конференціях Інституту проблем виховання АПН України та Запорізького національного університету. Матеріали дослідження висвітлювались у наукових публікаціях, застосовувались у роботі зі студентами.

Публікації: основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли відображення у 7 публікаціях, із них 6 - одноосібні, 5 у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаної літератури (250

джерела, 13 них 181 іноземними мовами) та додатків. Повний обсяг дисертації 225 сторінок, з яких основного тексту 168 сторінок. Робота містить 1 таблицю, 4 додатки на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертації; визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведені дані про апробацію, впровадження результатів дослідження.

У першому розділі - „Теоретико-методичні засади виховання громадянськості студентів у вищих навчальних закладах Канади” - здійснено науковий аналіз історичної ретроспективи феноменів „громадянин”, „громадянство”, „громадянськість” у зарубіжних і вітчизняних дослідженнях; виявлено георетико-методичні засади цієї провідної якості; охарактеризовано генезу виховання громадянськості студентів у вищих навчальних закладах Канади; охарактеризовано зміст етапів науково-дослідної роботи.

На основі опрацьованих наукових досліджень учених різних країн встановлено, що проблема громадянського виховання має тривалу історію і дістала належне обгрунтування і практичне втілення ще у працях видатних представників античності, Давнього Риму, середньовіччя та епохи Відродження

Дослідники Е. Ісін та П. Магне вважають, що інститут громадянства починає формуватися в Давній Греції близько 500 р. до н.е. Важливу роль як у формуванні й теоретичному обгрутуванні самого інституту громадянства, так і у виробленні принципів навчання громадянству, відіграли видатні філософи свого часу Платон й Аристотель.

Вироблені в Греції та Римі моделі громадянства та системи освіти у цій галузі, а також ідеї видатних філософів в тій чи іншій формі мали вплив на всі прийдешні покоління, починаючи з епохи Ренесансу і Просвітництва.

Внаслідок вивчення фахової літератури (М. Красовицького, І. Руснака, М. Смирнова, Г. Бенга, Е. Соренсена, М. Кастелся, Е. Етзіоні-Хелві, Д. Хитера, Е. [сина и В.С. Тернера, Д. Класмаєра, В. Кімлічки, Дж. Локка, Д. Марша, Т. О'тула, С. Джонса, Т. Маршалла, І. МакГресса, Ф. Фрума, П. Аксельрода і Дж. Рейда та ін.) встановлено, що система виховання громадськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади є, з одного боку, спадкоємицею Давньогрецької традиції виховання громадян, а з другого, віддзеркалює національні особливості життя.

Вивчення фахової літератури дозволило констатувати, що останнім часом педагогічна наука Канади з нових методологічних позицій осмислює історично набутий досвід громадянського виховання, стає більш інноваційною з огляду на сучасні інтеграційні процеси, збільшується її вага та значення у реалізації відповідних освітніх практик; підвищується визначальна роль

університетів у розвитку національних, європейських і світових культурних цінностей. Концептуальними засадами канадського громадянського виховання є базові характеристики громадянського суспільства: парламентаризм, права людини, права національних меншин, свобода пересування, свобода отримання освіти будь-якого рівня, демократична законність, мирне співіснування, ненасильницькі способи розв'язання конфліктів, неупереджений, раціональний світогляд, рівність шансів, бережливе ставлення до природи, індивідуальна відповідальність; широка соціальна комунікабельність і відкритість; відповідальність і готовність до участі в створенні вільного і демократичного устрою.

У сучасних умовах громадянськість в Канаді розглядається як активність громадян, спрямована на удосконалення суспільства шляхом економічної діяльності, соціального обслуговування, волонтерської роботи; відданість й лояльність до демократичного суспільства та держави; конструктивна критика умов політичного і громадського життя з метою його поліпшення.

Як цілісне особистісне утворення громадянськість виступає у вигляді її складових - громадянських якостей. У кожній з цих якостей поєднуються, як і в інтегральній громадянськості, пізнавальний, емоційний і поведінковий компоненти. Співвідношення їх у різних якостях неоднакове: може переважати той чи інший компонент. Цей факт впливає і на назву якостей.

Зарубіжні дослідники Анжела Фалконер, Ричард Даггер, Вільям Галстон, Давид Джонс, Марк Кінгвел критеріями громадянськості в демократичній державі вважають співробітництво, пильність, дорадча досконалість та повага до закону (політичний аспект); відданість демократичному суспільству, толерантність, пріоритетність права (морально-етичний аспект); громадська активність, автономність, відповідальність та стриманість (асpekt самоврядування). Провідні дослідники громадянськості наголошують, що в основі усіх її аспектів лежить почуття власної гідності, правосвідомість, законослухняність, громадянська культура.

Ми вважаємо, що вище означені якості особистості також можна віднести до основних критеріїв громадянськості.

Дослідження виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади було організоване і здійснене у три етапи. Перший етап науково-дослідної роботи охоплював 2003-2004 рр. і носив пошуково-теоретичний характер, а саме: опрацювання та аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з досліджуваної проблеми в її теоретичному і практичному аспектах, обгрутування актуальності теми, вибір об'єкта, предмета, методів дослідження; визначення мети, завдань, та джерельної бази дослідження, процедури дослідження і опрацювання здобутих результатів, спостереження за діяльністю студентського самоврядування вищих навчальних закладів Канади.

У процесі роботи послідовно вирішувалися завдання: вивчення сутності

феномена громадянськості в історичній ретроспективі; розгляд генези проблеми виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади; дослідження змісту, форм і методів виховання громадянськості канадських студентів в умовах глобалізації і мультикультуралізму; розробка й апробація валідності програми дослідження.

На цьому ж етапі вирішувались завдання, пов'язані з вивченням уявлення студентів вищих навчальних закладів Канади про сутність громадянськості та дослідження теоретичних основ самоврядування.

Дослідження уявлень студентів Канади про сутність громадянськості здійснювалась за такими показниками: переконаність у необхідності демократії, пріоритетності прав людини і свободи особистості; участь у громадській діяльності, демократичних процесах своєї держави, вміння відстоювати свої права і свободи; дорадча досконалість; співробітництво з громадськими організаціями; толерантність, автономність, відповідальність, компетентність, стриманість.

→

Розв'язання поставленого завдання здійснювалося шляхом бесід, анкетування респондентів, відібраних методом випадкового добору, серед яких було 160 студентів вищих навчальних закладів Канади (University of Toronto, York University, Institute for Christian Studies).

Результати дослідження показали, що пріоритетність права і повага до закону, які є основою демократії, визнаються значною більшістю респондентів (51,2%) як домінуючі показники громадянськості. Відданість демократичним ідеалам сприймається як необхідний компонент громадянськості 49,5% опитаних. Дуже важливим, особливо з огляду на вік і статус опитуваних, є те, що 22,4% студентів вважають участь у демократичних процесах своєї держави одним з найважливіших показників громадянськості. Позитивним є й те, що представники молодого покоління вважають за необхідне бути підготовленими до такої діяльності, це підкреслює важливість дорадчої досконалості (24,3%) та компетентності (21,7%). Разом з тим, тривожним видається низький рейтинг таких показників громадянськості, як співробітництво (12,1%), толерантність (19,3%) і стриманість (11,5%), які саме й забезпечують ефективність сумісної діяльності. Це й же факт підтверджується і тим, що 43,2% студентів вважають показник автономності одним з найважливіших складових громадянськості. Виконане дослідження засвідчило - громадянські цінності канадських студентів в основному зорієнтовані на утвердження демократії, що є безсумнівним досягненням канадської педагогічної науки і практики.

Результати першого етапу роботи стали основою наукового обґрунтування його концептуальних підвалин, що у свою чергу обумовило логіку другого етапу дослідження.

Другий етап - контекстовий - здійснювався у 2004-2006 роках і передбачав: збір, аналіз і синтез фактологічного матеріалу діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах Канади в

період стажування в університетах Йорк та Торонто; порівняння діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах Канади і України; розробку структури і змістових компонентів дисертації, відповідно до методології дослідження.

Упродовж третього етапу дослідження аналізувалися, систематизувалися й узагальнювалися результати отриманих даних, їх теоретичне осмислення, формулювалися загальні висновки.

У другому розділі - **„Реалізація процесу виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади"** проаналізовано специфіку становлення та функціонування системи виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади; обґрунтовано принципи, форми і методи виховання громадянськості студентів засобами самоврядування в системі вищої освіти Канади в умовах глобалізації й мультикультуралізму; досліджено позитивні здобутки канадського науково-практичного досвіду та можливості їх творчого застосування у вихованні громадянськості студентів засобами самоврядування в системі вищої освіти України.

Аналіз зарубіжної і вітчизняної педагогічної літератури дозволив констатувати, що система громадянського виховання особистості у канадських університетах пройшла шість етапів становлення.

Перший - релігійно-світоглядний. Його суть полягала у вихованні вищих верств суспільства в душі високих моральних принципів, які витікали з постулатів християнської віри, і безумовного визнання верховенства церкви в усіх сферах соціуму, а також підготовки освіченого духовенства для діяльності на нових територіях.

Другий - культурно-спортивний, зумовлений секуляризацією освіти, що пов'язана з переходом від гуманітарної до професійної освіти. Для цього етапу характерний практицизм інтелектуальної еліти, орієнтація на здоровий спосіб життя. Участь студентів у найрізноманітніших спортивних клубах та організаціях визнавалась необхідною умовою їх подальшого кар'єрного зростання та засобом становлення громадянськості. Створювалось підґрунтя для демократизації студентського життя, допуск жінок до освіти.

Третій - військово-патріотичний, викликаний участю Канади у Першій світовій війні, спрямований на формування канадської самобутності, засвоєння системи цінностей, у центрі якої знаходяться національні інтереси.

Четвертий - громадянсько-професійний. Напередодні Другої світової війни, поряд із збереженням християнських цінностей, світські цінності висуваються на перший план, що призводить до зміни програм навчання. Відповідно змінюються і громадянські цінності, переходячи з морально-етичної сфери в професійну.

П'ятий — національний, пов'язаний з участю Канади у Другій світовій війні і прийняттям у 1947 році Закону про національне громадянство (National

Citizenship Act). Суттєвою характеристикою цього етапу стало визнання корінних мешканців Канади рівноправними громадянами країни, лібералізація студентського життя, розгалуження системи студентських організацій і органів самоврядування.

Шостий - етап глобалізації і мультикультуралізму, характерний тим, що основним напрямом громадянського виховання стає безумовне визнання рівності всіх рас, націй і народів, повага до культурного різноманіття населення. Головною ознакою цього етапу виховання громадянськості є, з одного боку, спрямування на культурно-етнічне зближення, а з другого, - чітке оформлення трьох складових суспільства — англомовної, франкомовної та аборигенної.

Проте, характерною для канадської реальності залишається повага до індивідуального простору інших. Тому пріоритет виховання переміщується на особистість. Акцент ставиться на проблемах демократичного громадянства й соціальної справедливості. Зберігають свою актуальність питання соціальної однотайності та згуртованості різних етносів нації. Таким чином, у період глобалізації одним із вкрай складних завдань, що стоять перед сучасними університетами, є розробка підходів і методів виховання активного громадянина суверенної держави, відданого демократичним цінностям, лояльного і водночас конструктивно критичного до влади. До них додаються питання, пов'язані з глобалізацією економіки й міграцією робочої сили, інтернаціоналізацією системи вищої освіти.

Виходячи з цього, домінуючим у розумінні громадянськості стає принцип „включення", що зумовлює демократизацію системи освіти у цій галузі й активізує самодіяльність студентів, яка найбільш яскраво проявляється у розбудові системи самоврядування

Аналіз канадської наукової педагогічної літератури дав змогу дійти висновку, що для сучасного громадянського виховання пріоритетними є дві проблеми - урахування специфічних інтересів студентів аборигенного походження, іноземців і тих, що належать до сімей іммігрантів і адаптація молоді в умовах глобалізації і пов'язаних з нею змін на ринку праці.

На розв'язання цих проблем спрямовують свої зусилля федеральний і провінційний уряди, а також самі заклади вищої освіти, в яких у межах студентського самоврядування вже створюються асоціації аборигенних студентів. Так, в York University діє Асоціація аборигенних студентів (Aboriginal Students Association at York), яка ставить наступні завдання: сприяти отриманню вищої освіти представниками корінних народів, розповсюджувати знання про історію та культуру цих народів як в університеті, так і за його межами, організувати задля цього відповідні заходи; надавати підтримку організаціям, що займаються збереженням довкілля. Ця діяльність допомагає аборигенним студентам відчувати себе рівноправними громадянами країни, через свою участь у самоврядуванні готуватися до реального життя в громадянському суспільстві і таким чином впливати на його демократизацію.

Студентське самоврядування в умовах глобалізації розглядається як механізм побудови моделі університетської освіти та засіб розвитку демократичних відносин і демократизації усіх сфер суспільного буття.

Діяльність студентського самоврядування є самостійною, організаторською і творчою. Вона не вичерпується безпосередньою організацією різноманітних культурно-дозвільних заходів, унормуванням відносин і громадських взаємодій у студентській спільноті, налагодженням дієвої угфавлінської взаємодії з адміністрацією та органами самоуправління в громаді, взаємодією з студентськими самоврядними організаціями різних навчальних закладів. Під самоврядуванням розуміють допомогу, представництво і керівництво. У реальному житті самоврядування студентів виконує ще одну дуже важливу функцію - прискорення розвитку особистісних організаційно-творчих здібностей студента. Тому велика увага приділяється проблемі лідерства.

Невід'ємною складовою діяльності студентського самоврядування є становлення громадянина, адже роль громадянина - це не тільки почесна, а й відповідальна людська функція, яка вимагає від особистості конкретних практичних дій у відстоюванні певних, законодавчо закріплених і морально санкціонованих у суспільстві громадянських прав і свобод.

Студентське самоврядування функціонує в чітко зумовлених межах і не може бути формою контролю за академічною та позааудиторною діяльністю університету, яка здійснюється згідно зі статутом і його конституцією. Більше того, в коло обов'язків ректора щодо студентського самоврядування входить контроль за тим, щоб не допустити повної передачі повноважень у будь-якій галузі до студентського уряду. При цьому, однак, ректор має забезпечити представлення юридично узаконених повноважень студентам.

Наріжним каменем діяльності канадського студентського самоврядування є безумовна повага людської гідності, заборони будь-якої дискримінації за расовою, національною, етнічною ознакою, за кольором шкіри, релігією, статтю, віком, інтелектуальними чи фізичними обмеженнями, мовою, сексуальною орієнтацією або соціальним статусом.

Діяльність студентського самоврядування характеризується різноманітністю видів: громадські організації - 33,5%; наукові товариства та клуби 30%, етнокультурні товариства - 20%, спортивні й розважальні - 12%, релігійні - 6%, і політичні - 3%. Успішна реалізація цілей і завдань самоврядування забезпечується двома умовами: надзвичайно чіткою структурною організацією й відкритістю усіх аспектів роботи та участю якомога ширшого кола зацікавлених осіб в обговоренні й прийнятті рішень. Друга складова найкраще забезпечується засобами масової інформації, перш за все, студентськими газетами й журналами.

Дослідження діяльності студентських органів самоврядування в Канаді, спрямованих на «освоєння» умов глобалізації, дозволяє виокремити кілька

основних напрямів: права людини (політичні, економічні, сексуальні), освіта, зелений рух, охорона здоров'я.

Суттєвих результатів у розв'язанні цих проблем досягають такі молодіжні організації: "Антирасистська коаліція" (Anti-Racist Coalition (MARC)), "Волонтери без кордонів" (Borderless World Volunteers), "Гідна молодь МакГіл" (Dignitas Youth McGill), "Глобальна коаліція СНІДу" (Global AIDS Coalition), "Покінчимо з бідністю зараз" (EndPovertyNow), "Партія зелених МакГіл" (McGill Green Party's), "Середовище для людства" (Habitat for Humanity), "Журналісти за права людини" (Journalists for Human Rights), "Солідарність за права палестинців" (Solidarity for Palestinian Human Rights (SPHR)), "Лікарі без кордонів" (Medicins Sans Frontieres (MSF)), "Студенти діють зараз" (STAND: Students Taking Action Now: Darfur), UNICEF, WUSC (World University Service of Canada), "Міжнародна акція молоді" (Youth Action International).

Політичний напрям найбільш яскраво проявляється в роботі таких студентських організацій, як Міжнародна амністія (Amnesty International), "Антирасистська коаліція" Anti-Racist Coalition (MARC), Спілка об'єднаних націй (United Nations Society), „Журналісти за права людини" (Journalists for Human Rights), "Солідарність за права палестинців" (Solidarity for Palestinian Human Rights (SPHR)), "Студенти діють зараз" (STAND - Students Taking Action Now: Darfur).

Окрім студентських клубів та асоціацій, що спрямовують свою діяльність на окремі глобальні проблеми, є й такі, які охоплюють широкий спектр проблем. До їх числа відноситься і відділення загальноканадської організації „*Oxfam Canada*" в університеті Торонто. Своєю місією студенти вважають перспективне вирішення глобальної бідності та несправедливості. Девізом цього клубу є «Справедливий світ, що поважає основні права людини». Ці права дають можливість отримувати достойну оплату за свою працю, мати доступ до освіти та охорони здоров'я, одержувати допомогу у випадках катастроф, що загрожують життю людей. Молодь переконана, що поставленні завдання будуть реалізовані завдяки самостійній роботі членів клубу і співробітництву з іншими групами, які ставлять перед собою подібні цілі.

Усі аспекти організації й діяльності студентського самоврядування чітко і всебічно прописані в Конституції університету, Конституції студентської ради й інших документах, зокрема, фінансових. У підготовці цих документів безпосередню участь беруть вищі органи управління університетом: Рада університету на чолі з президентом і ректором та Рада попечителів.

Згідно з регламентом, усі без винятку студенти, навіть „нестандартні" групи, залучаються до організації й діяльності студентського самоврядування. Це положення забезпечується демократичними принципами виборів і його структурою, яка має три рівні. Першим з них є рівень коледжу, далі йде рівень факультету і насамкінець - рівень центрального студентського уряду (ЦСУ).

Вибори до нього передбачають проведення передвиборчої кампанії

та голосування, яке у великих університетах проводиться з використанням Інтернет-технологій. Кожний з кандидатів на будь-яку посаду в центральний студентський уряд має команду підтримки, використовує студентське радіо і пресу, а також розповсюджує і розміщує в Інтернеті листівки з даними про себе і про свою програму дій.

Для свого визнання студентський уряд представляє у вищій інстанції (у кожному університеті вони різні) складену належним чином конституцію і підтвердження легітимності утворення.

Значна увага приділяється фінансовим аспектам студентського самоврядування. Основним джерелом фінансування студентського уряду на всіх рівнях є студентські внески, які утримуються з кожного студента додатково до плати за навчання.

З метою лобювання інтересів студентів перед урядовцями, які приймають закони в галузі освіти, було створено дві національні студентські організації - Канадська федерація студентів (Canadian Federation of Students/CFS) та Канадська спілка студентських асоціацій (Canadian Alliance of Students Associations/CASA). Виключенням є провінція Квебек, яка має свою власну федерацію.

Результати нашого дослідження доводять, що така система організації та функціонування канадського самоврядування є справжньою школою демократії, підготовку молоді до життя в складному динамічному суспільстві, ефективним засобом формування громадянської свідомості та лідерських якостей студентів.

Дослідження вітчизняної виховної теорії і практики показало, що студентське самоврядування в Україні традиційно існує на базі діяльності навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та відноситься до сфери молодіжного врядування в навчальному закладі, що діє на підставі Положення про державний вищий заклад освіти від 5 вересня 1996 року, Типового положення про органи студентського самоврядування від 3 квітня 2001 року та Закону про освіту від 17 лютого 2002 року. Інституційно органи студентського самоврядування, як форма молодіжного врядування на рівні закладу, курсу, групи, студмістечка та академічної групи, опікуються такими проблемами: забезпечення й захист прав та інтересів студентів; сприяння навчальній діяльності; організація спільних заходів з молодіжними організаціями, вищими навчальними закладами, сприяння створенню належних умов та розв'язання проблем проживання, відпочинку, студентських обмінів, діяльність гуртків, секцій, клубів тощо. Важливим аспектом діяльності органів студентського самоврядування є співпраця зі студентськими профспілковими організаціями у ВНЗ.

Між тим, можливості студентського самоврядування з виховання громадянськості студентів ще не використовуються у повному обсязі. Проголошення декларацій про студентське самоврядування та реальний його

стан в окремих навчальних закладах не завжди збігаються.

Як показало дослідження, самі студенти не завжди мають адекватні уявлення про цілі та завдання органів самоврядування, не знають чим вони опікуються у їхніх навчальних закладах, не знайомі з їхньою діяльністю та керівниками. В результаті проведених опитувань, анкетувань, інтерв'ю виявлено такі основні проблеми студентського самоврядування в Україні:

- учасники кожного існуючого органу студентського самоврядування визнають сьогодні проблему законодавчого закріплення необхідних прав і повноважень органів студентського самоврядування. Зокрема, важливе значення мають такі аспекти, як право участі студентів в процесі прийняття рішень на рівні адміністрації ВНЗ та можливості щодо фінансування;

- громадянська пасивність молоді пов'язана з непевненістю у можливостях і спроможності органів студентського самоврядування вирішити конкретні проблеми і вплинути на процеси, що відбуваються у ВНЗ та суспільстві;

- студентська громада відчуває нагальну потребу в навчанні та професійних тренінгах з інституалізації органів студентського самоврядування, їхнього менеджменту, навчанні написанню і реалізації проектів, можливостей фандрайзингу, співпраці з партнерами.

Результати дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що розв'язанню цих проблем може сприяти запровадження канадського позитивного науково-практичного досвіду в систему вищої педагогічної освіти України, оскільки порівняльний аналіз засвідчує їх спільні проблеми й подібні перспективи демократичного розвитку. Студентське самоврядування обох країн органічно пов'язане зі світовими модернізаційними змінами, що відбуваються в суспільному житті.

Для підвищення ефективності процесу виховання громадянськості студентів України засобами самоврядування нами були визначені ті аспекти канадського досвіду, які можна розглядати як найбільш перспективні для впровадження в українську систему вищої освіти. До них відносяться: демократизація взаємовідносин між органами студентського самоврядування та керівництвом університету на всіх рівнях; розширення сфер діяльності і впливу студентського самоврядування (в межах і поза межами університетів); формулювання суті і завдань студентського самоврядування у відповідності зі світовими глобалізаційними процесами; удосконалення фінансового забезпечення; активізація форм діяльності студентських засобів масової інформації; підвищення вимог до моральних якостей лідерів студентського самоврядування; планування, звітність і прозорість діяльності органів студентського самоврядування; залучення до активної діяльності студентів усіх курсів і форм навчання.

Виокремлюючи ці аспекти, ми виходили з їх значущості для виховання українського громадянина-патріота, гуманіста і демократа, спроможного

сприяти входженню України рівноправним партнером до європейської і світової спільноти, а також наявності в українській системі вищої освіти інфраструктури, що дозволяє запровадити відповідні форми.

З метою перевірки ефективності вище розкритої системи студентського самоврядування Канади та її відповідності українським реаліям нами було здійснено впровадження перспективних аспектів канадського досвіду в вищі навчальні заклади України: факультет іноземної філології Запорізького національного університету, Нікопольський інститут Запорізького національного університету, соціально-гуманітарний факультет Мелітопольського державного університету, Запорізький педагогічний коледж.

Підсумки впровадження Канадського досвіду у вищі навчальні заклади України показали, що основна частина студентів усвідомлює свої громадянські права і обов'язки, має достатній рівень громадянськості, орієнтована на активну участь у діяльності самоврядування, уподобання, спрямовані на розбудову правової демократичної держави та громадянського суспільства.

ВИСНОВКИ

Проведене відповідно до поставлених завдань дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

1. Вивчення історичної ретроспективи феномена громадянськості в зарубіжних і вітчизняних дослідженнях дало змогу дійти висновку, що розвиток педагогічної думки в цій галузі прямо пов'язаний з трансформацією цього базового поняття, яке, в свою чергу, обумовлене соціально-економічними змінами й культурними здобутками.

2. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дав змогу окреслити основні етапи розвитку виховання громадянськості у канадських університетах: релігійно-світоглядний, культурно-спортивний, військово-патріотичний, громадянсько-професійний, національний, глобалізаційний.

3. Доведено, що специфіка діяльності студентського самоврядування в сучасній вищій школі Канади диктується метою громадянського виховання і полягає у формуванні законослухняного громадянина, переконаного в непорушності конституційних прав і свобод, фундаментальних загальнолюдських цінностей; лояльного до встановлених в державі порядків, законів, інституцій влади; готового до участі в створенні вільного і демократичного устрою; з почуттям власної гідності та навичками широкої соціальної комунікабельності, відкритості, відповідальності та толерантності.

4. Встановлено, що система виховання громадянськості засобами самоврядування у вищій школі Канади є оригінальним утворенням з власним змістом, формами й методами. Вона базується на таких цінностях: права людини, власна гідність, базові людські свободи, демократична законність, мирне співіснування, ненасильницькі способи вирішення конфліктів, неупереджений, раціональний світогляд, рівність шансів, шдивідуальна

відповідальність, бережливе ставлення до природи.

5. В результаті порівняльного аналізу канадської та української систем студентського самоврядування було визначено найбільш доцільні й перспективні аспекти канадського досвіду для впровадження у виховну практику України. До них відносяться: взаємовідносини між органами студентського самоврядування та керівництвом університету на всіх рівнях; сфери діяльності і впливу студентського самоврядування (в межах і поза межами університетів), формулювання суті студентського самоврядування; фінансові аспекти; форми діяльності студентських засобів масової інформації; вимоги до лідерів студентського самоврядування; планування, звітність і прозорість діяльності органів студентського самоврядування; залучення до активної діяльності студентів усіх курсів і форм навчання.

6. Проведене дослідження підтвердило доцільність впровадження канадського досвіду у виховну практику вищих навчальних закладів України з метою посилення ефективності громадянського виховання студентів засобами самоврядування з одночасним урахуванням національних і світових здобутків у цій галузі педагогічної діяльності.

7. Результати дослідження дають підстави вважати, що вихідні теоретико-методичні позиції правильні, визначені завдання реалізовані, мету досягнуто. Сукупність одержаних наукових висновків має важливе теоретичне і практичне значення для історії, теорії та методики виховання. Реалізація основних висновків і положень дослідження спрямовується на подальший розвиток теоретико-методологічних основ підвищення ефективності виховання громадянських якостей студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах України.

8. Дане дослідження не вичерпує всієї повноти зазначеної проблеми й передбачає подальший науково-педагогічний пошук, пов'язаний із дослідженням: сутності і перспектив мультикультурного виховання засобами студентського самоврядування; виховного потенціалу змісту міжнародних виховних студентських програм; порівняльного аналізу діяльності студентського самоврядування в Україні та країнах Європейської співдружності; професійної компетентності науково-педагогічних кадрів у взаємодії з студентськими організаціями вищих навчальних закладів; соціалізації студентів засобами самоврядування; формування культури міжособистісного спілкування та толерантності.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Василенко І.В. Виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади: монографія /І. В. Василенко. - Черкаси: ЧОПОПП, 2009. - 148 с.

2. Василенко І.В. Гражданское воспитание студентов и школьников средствами самоуправления (зарубежный опыт): науч.-метод. пособие - / И.

Василенко. - Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2007. - 192 с.

3. Василенко І. Виховання громадянських якостей студентів у вищих навчальних закладах Канади засобами самоврядування Я. Василенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2005. - Вип. 2. - С.147-152.

4. Василенко И. Роль и место студенческой прессы университетов Канады в формировании гражданских ценностей средствами самоуправления /И. Василенко //Социальные технологии: актуальные проблемы теории и практики: междунар. межвуз. сб. науч. работ. - К.; М.; Одесса; Запорожье, 2006.-Вып. 30.-С. 25-31.

5. Василенко І.В. Громадянськість як соціальна цінність самоуправління студентів вищих навчальних закладах Канади /М. Приходько, І. Василенко // Социальные технологии: актуальные проблемы теории и практики: междунар. межвуз. сб. науч. работ. - К; М.; Одеса; Запорожье, 2004. - Вип. 22. - С. 245-255.

6. Василенко І.В. Студентські організації Канада в системі виховання молоді Я.В.Василенко /ЯТедагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. - К; Запоріжжя, 2006. - Вип. 37. - С. 284-291.

7. Василенко І.В. Вища школа Канада: стан та тенденції розвитку Я.В. Василенко /ЯТедагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. - К ; Запоріжжя, 2006. - Вип. 30. - С. 183-187.

АНОТАЦІЯ

Василенко І.В. Виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання. - Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2009 р.

У дисертації досліджується місце і роль студентського самоврядування у вищих навчальних закладах Канади. Основна мета виховання громадянських якостей засобами самоврядування полягає у формуванні й розвитку громадянськості як соціальної цінності, як інтегративної якості особистості, переконаної в непорушності конституційних прав і свобод. Здійснено ретроспективний аналіз генезису поняття „громадянськість”, систематизацію точок зору на виховну потенціальність студентського самоврядування як невід’ємної складової демократизації вищої школи Канада.

Розкрито історична ретроспектива феномена громадянськості в зарубіжних і вітчизняних дослідженнях. Досліджена генеза виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канада. Виявлено особливості сучасного стану виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канада засобами самоврядування в умовах глобалізації і

мультикультуралізму. Розкриті основні етапи становлення системи виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади засобами самоврядування. Здійснено порівняльний аналіз змісту, форм і методів виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів Канади і України засобами самоврядування. Узагальнено позитивні здобутки канадського науково-практичного досвіду та можливості їх творчого застосування в системі вищих навчальних закладів України з виховання громадянськості студентів засобами самоврядування.

Доведено, що система виховання громадянськості засобами самоврядування в вищій школі Канади є оригінальним утворенням з власним змістом, формами й методами. Вона базується на таких цінностях: права людини, власна гідність, базові людські свободи, демократична законність, мирне співіснування, ненасильницькі способи вирішення конфліктів, неупереджений, раціональний світогляд, рівність шансів, індивідуальна відповідальність, бережливе ставлення до природи.

Проведене дослідження підтвердило доцільність впровадження канадського досвіду у виховну практику вищих навчальних закладів України з метою посилення ефективності громадянського виховання студентів засобами самоврядування з одночасним урахуванням національних та світових здобутків у цій галузі педагогічної діяльності.

Ключові слова: виховання, громадянин, громадянськість, вищі навчальні заклади Канади, студентське самоврядування, виховний потенціал.

АННОТАЦІЯ

Василенко І.В. Воспитание гражданственности студентов средствами самоуправления в высших учебных заведениях Канады. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 - теория и методика воспитания. - Институт проблем воспитания АПН Украины, Киев, 2009 г.

В диссертации исследуется место и роль студенческого самоуправления в воспитании гражданственности студентов высших учебных заведений Канады. Основная цель воспитания гражданственности средствами самоуправления состоит в формировании и развитии гражданственности как социальной ценности, как интегративного качества личности, убежденной в незыблемости конституционных прав и свобод.

Осуществлен ретроспективный анализ генезиса феномена понятия «гражданственность», точек зрения на потенциальные воспитательные возможности студенческого самоуправления как неотъемлемой составной демократизации высшей школы Канады; исторических традиций деятельности самоуправления студентов университетов Канады; раскрыты и теоретически обоснованы содержание, принципы, формы и методы

воспитания гражданственности студентов средствами самоуправления; проведен сравнительный анализ содержания, форм и методов воспитания гражданственности студентов высших учебных заведений Канады и Украины средствами самоуправления.

Установлено, что система самоуправления в университетах Канады является неотъемлемой составной структуры университета, охватывает всех студентов дневной формы обучения и функционирует в форме студенческого правительства, студенческих клубов и сообществ.

Основное внимание в диссертации акцентируется на том, что современное общество Канады находится в поиске новых ценностей, связанных с глобализмом проблем современного мира, сосуществованием, сотрудничеством и взаимопониманием. Такими ценностями являются: готовность гражданина к созданию свободного и демократического общества, широкая социальная коммуникабельность и открытость, ответственное отношение каждого к самому себе, людям и природе, человеческое достоинство, демократическая законность, мирное сосуществование, рациональное мировоззрение, ненасильственные способы разрешения конфликтов, преодоление сложившихся стереотипов; рефлексивное осмысление опыта в контексте культурного опыта человечества. Утверждение этих ценностей основывается на поликультурном, полилингвистическом содержании деятельности студенческого самоуправления.

В процессе исследования определено, что проблема воспитания гражданственности студентов средствами самоуправления обусловлена необходимостью подготовки руководителей и лидеров в духе современной теории интегрирования системы менеджмента человеческих ресурсов, скоординированностью действий общественных студенческих организаций, органов самоуправления студентов и администраций вузов Канады. В диссертации подчеркивается, что, не имея единой структуры, деятельность студенческого самоуправления осуществляется во всех сферах жизнедеятельности вузов, в различных формах, ориентируя студентов на ценности буржуазной демократии.

В результате сравнительного анализа канадской и украинской систем студенческого самоуправления были определены наиболее целесообразные и перспективные аспекты канадского опыта для внедрения в воспитательную практику Украины. К ним относятся: взаимоотношения между органами студенческого самоуправления и руководителями университета на всех уровнях, сфера деятельности и влияния студенческого самоуправления (в рамках университета и за его пределами); определение сущности студенческого самоуправления; финансовые аспекты; формы деятельности студенческих средств массовой информации и прозрачность деятельности органов студенческого самоуправления; привлечение к активной деятельности студентов всех курсов и форм обучения.

Согласно цели и задачам исследования автором использованы различные литературные источники, научные разработки зарубежных и отечественных ученых, официальные документы Министерства образования Канады.

Результаты исследования позволили сделать вывод об эффективности воспитания гражданственности студентов средствами студенческого самоуправления в высших учебных заведениях Канады, а также о том, что система высшего образования располагает эффективными социально-педагогическими условиями актуализации деятельности студенческий организаций и предполагает возможность ее использования в учебно-воспитательном процессе вузов Украины.

Ключевые слова: воспитание, гражданин, гражданственность, высшие учебные заведения Канады, студенческое самоуправление, воспитательный потенциал.

ANNOTATION

Vasylenko I.V. Fostering civility in students at higher education establishments of Canada by means of self-governing. - Manuscript.

Dissertation in order to receive the scientific degree of the candidate of pedagogical sciences for the speciality 13.00.07 - the theory and methods of teaching. - Institute of problems of teaching APS Ukraine, Kiev 2009

The research deals with the role of students' self-governing at higher education establishments of Canada. The main aim of education of civil values by means of self-governing consists in forming and development of citizenship as social value, as a quality of a person convinced in inviolability of constitutional rights and freedoms.

The analysis of genesis of concepts "citizen", "citizenship", "civil values" is carried out. In this research is undertaken the attempt to examine the state of the problem in psychological-pedagogical and scientific-methodical literature. It was theoretically proved and substantiated the content, principles, forms and methods of fostering civil values in students at higher education establishments of Canada by means of self-governing; was developed methodical recommendations on the use of Canadian experience in education of civil values at higher education establishments of Ukraine.

There are given more proofs to the importance of students' self-governing in framing of political leaders and civil servants. It is emphasized on necessity to use the experience of students' self-governing of higher education establishments of Canada in civil education.

Key words: education, citizen, citizenship, higher education establishments of Canada, students' self-governing, educational potential.

Виготовлено: ФОП Мешаніна А. Б.
69000, м. Запоріжжя, вуля. Перемоги, 95/43